

Slovenski Pravniki.

Leto XXIX.

V Ljubljani, 15. avgusta 1913.

Št. 8.

O pravadah z nezakonskimi roditelji.

Spisal dr. Metod Dolenc v Gradcu.

Okraji z razvito industrijo dajo silno mnogo pravnega posla zaradi nezakonskih otrok. V graški okolici, pravijo, je že več konkubinatov med delavci, nego li zakonov. Pri takih prostih združbah moža in žene — njej se daje oficialno naslov »Wirtschafterin« — pride le prav redko do ugotovitve očetstva in preživeža potom pravde. Stvar gre gladko v izvenspornem postopanju. Saj imata neporočena roditelja skupno gospodarstvo, skupno skrb za otroke. Drugače pa pri nezakonskih otrocih iz netrajnega ljubavnega razmerja. Tu gre za ugotovitev očetstva časih prav trda . . . V takih slučajih se mnogokrat odkrije strašna socialna bolezen, — pomanjkanje čuta za dostojnost in nrvnost, čuta dolžnosti napram zaplojenemu detetu, svoji krvi. Divja sovražnost, cinična brezsrčnost proti zapeljani materi bukne pri bivšem — ljubimcu na dan, neredko se vrše med njima ostudni prizori in trnjeva je pot, po kateri dobi nezakonski otrok očeta, ako le-ta ni voljan priznati očetstva.

Pri sprejemanju tožba se že pokaže neprilika za nepriliko. Preterična vabila nimajo pomena. Saj prideta skoro vedno varuh in nezakonska mati baš od izvenspornega sodnika, kjer je nezakonski oče utajil vsako občevanje z materjo. Ali, delavsko ljudstvo nima sorodnikov pri rokah, varuh otroka je največkrat tuj, naprošen, časih od matere plačan človek. Vedno se mu mudi, da ne izgubi mezde, da mu ne uide kako drugače kak vinar. Zahteva pa navadno pretirane alimentacijske zneske. Zelo blagodejno vpliva glede višine teh zneskov praksa, ki se je drži ravnateljstvo deželne najdenišnice v Gradcu. Strogo zahtevajo prispevke od mater, pa zelo nizke, od očetov pa tudi ne terjajo bog ve koliko. Pri delavcih po 5—7 K, k večjemu 8 K, pa tudi od obrtnikov ne več kakor 10 K, 12 K . . . Danes je že tako, da se z manjšimi zahtevami otroku več koristi, nego z večjimi. Ako se zarubi delavcu za alimentacijo otroka, kakor

zakon dopušča, polovico mezde, tedaj že po prvem tednu, ko se mu odtrga zarubljeni znesek, jo udari nezakonski oče — po svetu. Išči ga sedaj! Če so mu za petami v Avstriji, hajdi na Ogrsko, magari tudi v Ameriko; tam ga ne primejo več. Zato pa ravnateljstvo deželne najdenišnice v Gradcu, ki ima zakonito zastopstvo povprečno za okoli 3000 otrok, dasi že ne zahteva visokih alimentacij, niti polovice tedenske mezde nezakonskega očeta delavca ne rubi, ampak le 3—5 K na teden. Ako se mu samo tak znesek na teden odtrga, delavec le še potrpi in otrok dobi svoj preživež. Pred kakimi štirimi leti se je obrnila koroška trgovska in obrtniška zbornica na pristojno centralno oblast, naj se vendar potom državnega zakona utesni eksekucijska pravica glede preživninskih terjatev nezakonskih otrok. Peticija je izvajala, da je nastala na Koroškem, kjer je silno veliko nezakonskih otrok, pravcata kalamiteta vsled tega, ker se delavstvo radi rubežni mezde neprenehoma seli. Najzkušenejši, v tovarniškem obratu docela uživiljeni delavec jo kar odkuri, ko se prvič prepove izplačilo polovice mezde.

Kakor previden sodnik iz socialnopolitičnih razlogov ne da zlepa, da bi stavil otrokov varuh pretirane zahteve, tako tudi dopove nezakonski materi, da ne kaže zahtevati alimentov »pro praeterito« (§ 1042. obč. drž. zak.) že v tožbi radi očetstva. Do povračila porodnih stroškov pride pač bore malokrat. Težave § 1328. obč. drž. zak. že poznajo matere; ako se pa — časih zaradi lepšega — vendarle postavijo, da bi dobile kaj za porod, v dokaznem postopanju rade umaknejo svoje zahtevke. Ali niti zgol nadomestila za preživež, ki je bil dan do tožbe, ne kaže v tožbo sprejemati, čeprav uradni formular k temu kar zavaja . . .

Če nezakonska mati obenem z otrokovim varuhom toži, mora tožiti »na kolke« ali pa prinesti ubožno izpričevalo. Nu, to se dobi dandanes z lahkoto . . . Naravnost žalostno poglavje modernega procesa. Ponovno sem odbil predlog za podelitev pravice revnih. Vprašal sem župane, po kaj dajo vsakomur tisto izpričevalo? Hišni posestniki, mali uradniki, obrtniki prihajajo kar zaporedoma s predlogi za podelitev pravice revnih, seveda, si pa najmejo večkrat odvetnika na svoje stroške. (Od popolnoma verodostojne strani sem izvedel, da je dobil pravico revnih pred kratkim — vpokojen general!) Župani mi zatrjujejo, da bi bili sami veseli, ako bi se jih ne nadlegovalo, ali imajo ukaz od političnega oblastva, češ, glejte, da ne bo

pritožb. Seveda, pri nezakonskih materah za ubožno izpričevalo pač ni pomislekov, ako so delavke ali kaj enakega. V industrijskih krajih imajo že razna pravnovarstvena društva ali vsaj strankin sekretariat, ki jim gre na roko. Pri teh se dobi navodilo, kako se pravda in kako se — to je prvo, pride do ubožnega izpričevala. Pa navzlic ubožnemu izpričevalu, kakor rečeno, ne dam zlepa nezakonski materi sveta, naj toži z otrokovim varuhom vred za nadomestilo danega preživeža. Če toži, postane stranska intervenientinja k pravdi za očetstvo in sotožnica glede svojih zahtev. V tej pravdi je torej zaslišanje nje kakor priče izključeno. To utegne tok pravde ovirati. Če »ona« priseže, je pa tudi judiciranje lažje in dela sodba boljši vtisk na stranke — s psihologičnega stališča. Kajti, da bi taječi toženec kdaj verjel, da pride resnica na dan, če »ona« ni prisegla, je težko misliti. In če se mu zljubi ugovarjati z dokazili za »alibi« ali kaj sličnega, je sodnik zavezan spričo subdiarnosti dokaza po zaslišanju strank vse te dokaze najpoprej sprejeti in izvesti. Za tiste kronice, ki naj jih nezakonska mati sama dobi, že lahko počaka do konca pravde zaradi očetstva, ko nič ne tvega. Tudi pojde nezakonskemu očetu lažje od srca, da plača za otroka in za porod, če je »ona« prisegla. Tako utegne druga pravda celo odpasti. V ljudstvu je vkoreninjeno prepričanje, da mati priseže, č i g a v je otrok. Imel sem dvakrat priliko, zaslišati nezakonsko mater pod prisego kakor pričo; prisegla je, da je sicer toženec ž njo v kritični dobi občeval spólsko, toda rekla, oče otroka je — drugi! In tožnikov zakoniti zastopnik — obakrat pravni voditelj najdenišnice — je tožbo umaknil (seveda s pridržkom morebitne ponovitve tožbe).

Nezakonski očetje se poslužujejo pri pravadah zaradi očetstva kaj različne taktike. V splošnem je sicer pripomniti, da se nekako polovica očetov, ki so se v izvenspornem postopanju branili očetstva, pred pravnim sodnikom kmalu — uda, bodisi naravnost za očetstvo, bodisi vsaj, da so v kritični dobi z materjo spólsko občevali. Menda uvidevajo, da pride pač, če vztrajajo pri tajeju, do dokaza po zaslišanju matere kakor priče, pa se zboje potov itd. Kar se jih ne uda, pa se bore z vso srditostjo zoper tožbo, in posledice njih sovražnosti se uravnavajo dostikrat pred kazenskim sodnikom. V pravdi sicer niso baš redki ugovori rabljenega kondoma, »coitus interrupti, plurium constupratorum«. Pa je vendar precej prišlo prepričanje med ljud, da ti ugovori ne drže. V sodbi jih pobijati, je le

redkokdaj potreba. Pač pa je med ljudstvom popolnoma natančno znana strogost zakona glede kritičnega spolskega občevanja. Zato smatrajo za prvo, ovreči trditev glede časa združitve z nezakonsko materjo.

Slučaji so, ko se da dan spolske združitve hitro in natančno ustanoviti. N. pr. vem za slučaj, da je dekle zaznamovalo tiste dneve v koledarju. V to vrsto naglih dokazov spadajo tudi oglasilnice v gostilnah. Brezposelne dekle, prezebajoče in stradajoče, hodijo dan za dnevom z drugim spat. Ako so šle v gostilno, je dokaz kmalu tu. Vsaj eden izmed njih se podpiše s pravim imenom.

Kjer ni hitrih dokazov po realijah, — da govorim z H a n s o m G r o s s o m — gre tudi še, ako pride mati k sodišču. Križ pa je, kjer matere ni lahko klicati. In baš, kadar toženec vidi, da mati ne pride pred pravnega sodnika, takrat mu zraste pogum in prav tedaj najraje ugovarja občevanje izven kritičnega časa, ali pa nosečnost ob času spolskega občevanja. Taki slučaji, da matere ni lahko klicati k pravnemu sodišču, pa niso redki. Kakor omenjeno, se zgodi prav pogostoma, da jo nezakonski oče odkuri strani, ko začuje, da se bliža porod. Pusti svojo dobro službo; delovodje, monterji gredo za čas pravde za pomožne delavce, samo, da se alimentacija potlači na nižjo stopinjo. S selitvijo dosežejo pa tudi, da z nezakonsko materjo ne pridejo več pred sodiščem skupaj. Tedaj lažje taje. Matere se pa vendar ne more vsakokrat klicati, ako stanuje daleč od pravnega sodišča. Pač vse paternitetne tožbe se izvojujejo s pravico revnih in ako bi se hotelo načelo neposrednosti strogo varovati, nastali bi stroški, ki jih pravosodje ne zmore. Saj dobe tudi toženci skoro vedno, posebno kadar so tako mobilni delavci, pravico revnih in pravda gre na državne stroške. Razumljivo je tedaj, da se toženci tako radi opirajo na ugovor, da so občevali z materjo izven kritične dobe, ko vedo, da bo zaslišana mati pri drugem sodišču. Če hoče slučaj, da je nezakonska mati slabega spomina in da v svoji vestnosti ne trdi preciznega dne, gre seveda za dokaz celo trda. Naj navedem dva slučaja, ki sta s psihološkega stališča zelo zanimiva.

Toženec in nezakonska mati sta se odpeljala na Dunaj. Tam sta živela skupaj v gostilni, kakih 10 dni, dokler ni pošel denar. Potem sta šla spet v službo. Ona je za dekle na Dunaju in služi na istem mestu še danes, on pa se je premikal zdaj sem, zdaj tja. Ko sta se poslovila, jo je obiskoval ob nedeljah še kake štirikrat. Od dne slo-

vesa do poroda je bilo 312 dni. Toženec je ugovarjal, da se je v noči na dan slovesa ž njo zadnjič spolsko združil, torej on ni oče. Mati, rekvizijskim potom na Dunaju zaslišana za pričo, je izpovedala pod prisego, da se ne spominja, kateri dan sta se zadnjič združila; mogoče je, da sta se ob nedeljskih izprehodih po dnevu slovesa še združila, ali trditi si tega ne upa, ker je slabega spomina; gotovo pa je, da se ni z nobenim drugim moškim spečala, nego s tožencem. Pri vnovični razpravi je toženec, ki je bil na delu v graški okolici, postal že smejli. Stavil je pod dokaz, da je mati sama priznala, da se je z nekim »doktorjem« spečala in pa, da je po dnevu slovesa le še eno nedeljo in na en delavnik z njo govoril, pa pred pričami. Mati, drugič zaslišana, se je vendar spomnila na nekatere priče njunih izprehodov, ki pa niso potrdile toženčevega zagovora. V glavni stvari je ostala pri svoji netočni izpovedbi, pač pa je še omenila svoja ljubavna pisma, ki so ostala pri materi na Koroškem, kamor je bila šla porodit. Med njeno korespondenco, ki se je pregledala, je bila razglednica, katero je bil pisal toženec nezakonski materi iz nekega kraja blizu štajerske meje. S to razglednico jo poziva, naj pride »prijodnjno nedeljo zvečer ven«, ker jo obišče. Dasi je toženec ta obisk prerokal, češ, da se je bil premislil, in čeprav nezakonska mati niti za ta dan ni mogla potrditi, da sta se spolsko združila, je bil toženec vendar-le obsojen, da je oče. Sodba je ugotovila, da sta se baš to nedeljo združila: ker jo je vabil na tisto nedeljo pod noč k sebi, ker je ona prisegla, da jo je tistikrat obiskal, čeprav ne ve, ali sta občevala spolsko, in da se sploh z nikomur drugim ni združila, in pa ker je bilo baš od tiste nedelje do poroda 271 dni. Dokaz je bil sicer res nekoliko negotov, ali toženec se ni prizval in ko je prišel po preteku prizivnega roka k meni, je priznal spolsko združitve v kritični dobi!

Drugi primer, ki naj ga navedem, bi skoraj spravil toženca na obtožno klopo. Ugovarjal je, da je bila mati ob času združitve že noseča, ter je trdil, da jo je rabil enkrat samkrat sredi meseca junija, torej izven kritične dobe. Ona, zaslišana po zaprosenem sodniku, pa je trdila, da je bila združitve na belo nedeljo po Veliki noči, dva meseca prej. — Med tem ko so se zaslišavale rekvizijskim potom razne priče o nosečnosti nezakonske matere, piše toženec sodišču, da je dobil k sreči najsijajnejši dokaz za svojo trditve o združitvi v juniju, torej izven kritične dobe: Baš na tisti dan sta se namreč

dala skupaj fotografirati in slika nosi datum 19. junija 1912. Po številki slike se da, kajpada, dognati resničnost njegove trditve. Vprašam fotografa telefonično, on odgovori, da je datum na hrbtu slike vsekakor pristen in da odgovarja dnevu slikanja. Dam zaslišati mater rekvizicijskim potom; ona vztraja pri združitvi na belo nedeljo, prizna pa, da sta se res tisti dan dala slikati. Pokličem k razpravi fotografa s knjigami. Pregledam knjige. Pri 19. juniju je bila opaziti strugotina tam, kjer je bilo vpisano toženčevo ime. Na dan bele nedelje, 14. aprila, zopet strugotina, tuje ime očitvidno na radiranem mestu zapisano. On se izgovarja, da so tudi drugod strugotine, pisala pa je v knjigo žena. Pripeljal jo je že sam seboj, zunaj na hodniku je. Zaslišim njo. Pokažem ji strugotino na dan 19. junija. To je naključje, pravi, kakor tudi drugod. Vprašam, kako pa to, da je tudi na 14. aprila strugotina?! Žena takoj in brez premisleka odgovori, da se je tudi tam zmotila bila itd. itd. Ker ji tega mesta niti pokazal nisem in za ta dan sama ob sebi niti vedeti ne bi mogla, je bilo takoj jasno, da se je žena sama izdala. Ko se ji je to povedalo, postala je vsa zmučena, nazadnje se zatekla za zagovor, da ne ve ničesar o nikaki popačbi knjige. Toženčev zastopnik, odvetnik, ki si ga je toženec najel baš za to razpravo, je napravil konec mučnemu prizoru in svetoval svojemu klijentu v najenergičnejšem tonu pravnarstvo v zmyslu tožbenega zahtevka. Toženec se je udal. Ovadba se ni napravila nobena. Bila bi očitvidno nezakonskemu otroku na kvar, ker bi jo toženec slej ali prej popihal kam, odkoder bi ne bilo nič več alimentov.

Po teh psihologičnih črticah nazaj k pravnim razmotravanjem. Rekel sem že, v pravadah zaradi očetstva velja ali srdit boj ali pa velika brezbriznost. Pravno zanimivi so baš primeri, ako toženec — izostane od razprave.

Recimo najprej, da je toženec samopravna oseba. Glede petita za očetstvo ni dosti dvomov. Ako trdi tožba, da je toženec priznal očetstvo ali da je izvršil spolsko združitev z nezakonsko materjo v kritični dobi, onda velja za očeta, — ako te dejanske okolnosti ne stoje v protislovju s spisi. Kako je, ako je sodnik, pripravljajoč razpravo, priklopil pravnim spisom pupilarni akt nezakonskega otroka in ako v tem aktu stoji, da se toženec ni priznal za očeta, ali, da je tam trdil združitev izven kritične dobe. To je protislovje, ki brani obsodbo s kontumačno sodbo? Ne, prejšnja toženčeva izjava ne

more ovreči tožbene trditve, ker ni protidokaz, ampak starejša protitrditev.

Da je preskusiti tožbene trditve s stališča § 163. obč. drž. z., je jasno. Osebito je paziti na kritično dobo. Meseci se seštejejo po 30 dni, to je stara judikatura. Dan združitve pa se ne šteje v dobo 300 dni (sodba vrhovnega sodišča št. 673 uradne zbirke). Če se trdi spolska združitev pred 300 dnevi, obenem pa, da mati z drugim ni občevala? Vrhovno sodišče je reklo, da očetstvo ni dognano, ako mati trdi, da z drugim ni občevala, a se je združitev zgodila v času preko 10 mesecev. Mislim, da ne gre tako soditi. V strokovnih časnikih se čita prav mnogo o tem, da utegne trajati doba nosečnosti nekoliko čez 300 dni. Nemški državljanski zakonik jo je podaljšal na 302 dneva (§ 1717.). Vrhovno sodišče bo moralo svoje stališče v tem vprašanju prilagoditi današnjemu mnenju strokovnjakov.

Drugo vprašane: Kako je z višino alimentacije v kontumačnih slučajih? Pripominjam, da uradni tožbeni formularji nimajo tozadevnega predtiska. Graška najdenišnica se poslužuje formularjev s tekstom, »da je znesek K na mesec osebnim in pridobitnim razmeram toženčevim primeren«. Dunajska najdenišnica nima tega pristavka. Vprašanje je, ali naj se, če toženec izostane, izreče, da mora toženec plačevati tisti znesek alimentacije, kakoršnega navaja tožba za primernega? Ne; primernost ni dejanska trditev, kakor tudi ne trditev, ki se večkrat nahaja v tožbah, da ta in ta znesek odgovarja toženčevim razmeram glede starosti, premožnosti, posla, drugih dolžnosti. Oboje je konkluzija, ki jo je s stališča logike in izkušnje presojevati. Če se vidi sodniku, da iz navedenih dejanskih okolnosti ne izhaja primernost alimentacije v zahtevani višini, onda naj sodi po prostem preudarku. V praksi pri tožbah graške najdenišnice ne delajo težav trditve o primernosti alimentacije, ker so ti zneski nizki. Gibljejo se med 10—12% čistih mesečnih dohodkov delavcev, t. j. po odbitku zneska za bolniško blagajno itd., in med $\frac{1}{4}$ in $\frac{1}{3}$ denarnih dohodkov poslov.

Sedaj pa denimo, da je toženec nedoleten. V tem primeru je vabiti njegovo zakonito zastopstvo. Mnogokrat se pa niti ne ve, da je toženec nedoleten. Če se pojavi količkaj dvoma, treba pač vprašati toženca za starost. Če še ni polnoleten, je dobro, zahtevati od njega nazaj tožbeni spis, da se ga more dostaviti očetu ali varuhu; pri razpravi je izreči dostavitev tožencu za nično (§ 7. civ. pr. r.) in

odrediti nov narok za razpravo. Če na pr. varuh ni znan niti tožencu, — to niti ni tako redek slučaj —, kaže, obrniti se na pupilarno sodišče nezakonskega otroka, da se stvar dožene.

Kaj pa, ako je bil povabljen zakoniti zastopnik toženca in ta ne pride? — Oče je delavec, prav kakor sin; živita vsak za-se. Morda se že leta in leta nista videla. Če pride oče, mu je veliko več, kakor na izidu pravde, za to, da ne izgubi dnevne mezde. Če se takega očeta vpraša, ali sin očetovstvo priznava, odgovori nejevoljen, da se on nima za sina brigati, ker že sam služi. Najraje bi videl, da bi se sina obsodilo, da mu povrne izgubljeno mezdo. Več kakor eno pot sploh ne pridejo taki očetje k sodišču. Kaže torej, da se vabi obenem z očetom tudi sin. Potem se že lahko zgovorita glede stroškov, sodnik pa ima obenem priliko, izvedeti o pravnem predmetu iz neposrednega vira. Prav nič ne bi bilo napak, ako bi civilnopравни zakonik izrekel, da je nezakonski, recimo vsaj 20 let star oče, sam sposoben pravdati se zaradi očetovstva. (Tudi tu veljaj: »Malitia supplet aetatem...») Marsikaterikrat pa oče sploh izostane, češ, mari mi je... Do pred tremi leti menda pač nihče ni dvomil, da se sme v takih slučajih toženca kontumacirati. Sedaj se je praksa izprevrгла.

Najprej je vrhovni sodni dvor dejal, da se kontumacirane sodbe ne sme izdati zoper nedoletnega tožnika — nezakonskega otroka (glej »Slovenski Pravniki« 1910, str. 277). Tu ima ta nazor res mnogo praktičnega zmisla. Kajti če izgubi nezakonski otrok potom kontumacirane sodbe, ki je sodila zahtevek na ugotovitev očetovstva, in sicer na predlog, recimo, fizičnega očeta, onda ostane ta nesrečni otrok sploh brez vsakega očeta. To bi bil res absurden zaključek, ki ga pač noben pravdni sodnik ne bode provociral. Ali ta praksa se je vporabila tudi na p a s i v n o pravnno stranko, češ, z izdajo kontumacne rzsodbe zoper izostalega nedoletnega toženca se zagreši ničnost po § 477. t. 5 c. pr. r. To pa po mojem mnenju ni niti v zakonu, niti v potrebah prakse utemeljeno.

Po § 477 t. 5 c. pr. r. je sodba tedaj nična, kadar stranka v pravnem postopanju sploh ni bila zastopana ali pa, ako potrebuje zakonitega zastopnika, ni bila po njem zastopana, razun če zakoniti zastopnik odobri pravnno postopanje pozneje. Ali v našem slučaju gre za zakonito vabljenega zakonitega zastopnika nedoletnega toženca. Ako varuha ali očeta nedoletnega toženca ni k razpravi, radi tega vendar ne gre trditi, da »stranka« v pravdi ni imela zako-

nitega zastopnika. Imela ga je, pa prišel ni. Pravdnemu sodniku veljajo dejanja in opustitve zakonitega zastopnika stranke, pravljanje nezmožne, kolikor ne prekoračijo meje zakonite pravice zastopanja, za dejanje in opustitve zastopane stranke same. (§ 5 c. pr. r.) Določbe o izdajanju kontumačnih sodb kar nič ne razlikujejo med zamudo strank samopravnih in onih, ki jih zastopa zakoniti zastopnik. Ni določbe, ki bi branila varuhu izostati od razprave. Pa tudi ni naloga pravnega sodnika, da bi stranko pravljanja nezmožno moral obvarovati posledic malomarnosti njegovega zakonitega zastopnika. Niti določba § 6. c. pr. r. nima namena, nalagati pravnemu sodniku enostransko skrb za nedoletne tožence, ko pravi, da naj se pravdni sodnik ozira uradoma na nedostajanje zakonitega zastopstva in skrbi, da se ta nedostatek odpravi. Kajti nagibi vladnega načrta govore v tem pogledu čisto jasno: »Odreči upotitev pravde ali prekiniti postopanje se sme še le tedaj, ko se je ponesrečil poskus, pravdno razmerje pravilno konštruirati (§§ 6, 7). Smatrat je, da je nedostatek odpravljen, ako stranka pravljanja nezmožna, postane za pravljanje zmožna, ali ako vdobi legalno reprezentanco. Sodnik s takim naročilom ne stopi raz stališče, ki je potrebno zanj kakor za organa pravosodja; ako strankam pove, kaj zahteva zakon zastran veljavnega upotenja ali nadaljevanja pravde, in ji naroči, da naj se drži predpisov zakona, onda ne ravna v interesu ene izmed obeh strank, marveč on ostane še vedno organ, poklican za avtoritativno vporabo zakona.«

Razmerje med tožnikom in tožencem pa se strne na ta način praviloma v pravdo, da se toženec vabi na roki njegovega zakonitega zastopnika. Ako bi sedaj, torej ob praviloma strnjeni pravdi, pravdni sodnik radi izostanja toženčevega zastopstva kaj storil, da prepreči posledice izostanja, bilo bi to enostranska podpora ene same stranke, kar bi bilo v naravnostnem protislovju z gori navedenimi nagibi zakonodajatelja. To bi pa tudi vstvarilo nevzdržne posledice. Utegne se zgoditi, da varuh ali oče namenoma in v zmislu varovančevih ali sinovih interesov, morda celo v tihem ali izrecnem sporazumu varstvenega sodišča, ne pride k razpravi. V takih primerih bi pravdni sodnik, ki bi postavil nedoletnemu tožencu kuratorja ali narok preložil, ravnal naravnost zoper voljo varuha, morda celo varnostnega sodišča. In potem, kje je meja? Kar velja pri paternitetnih ali alimentacijskih pravnih zoper nedoletnega toženca,

moralo bi vendar veljati tudi za vse druge pravnne primere! Prišli bi do zaključka, da niti varuhom, niti kuratorjem ni treba odzvati se na sodniško vabilo k pravdi. Pride, če hoče in kadar hoče; saj se mu postavi kurator, in ta naj se trudi za nedoletnega toženca, kakor ve in zna. Če se mu ne zljubi, tudi ta kurator ne pride k razpravi in tako naprej »cum gratia in infinitum . . .« Resnično, posledice tega naziranja se že čutijo. Nek zastopnik, ki ve za to prasko vrhovnega sodnega dvora, se prav nič ne potruži, da bi prišel svojega varovanca pravočasno zastopati. Nič se mu ne more zgoditi. Ali taka pravdna morala mora voditi do pravnne anarhije!

In vrhovni sodni dvor je vendar izrekel tudi za te slučaje, ko izostane zastopnik nedoletnega toženca, da — kontumačna sodba ni dopustna; tako v odločbi z dne 26. novembra 1912 o. št. R VI 334/12-1. V bistvenem delu razlogov je izjavil: »§ 243 o. d. z. veli, da nedoletnik, ki je po § 21. o. d. z. pod posebnim varstvom zakona, niti kakor toženec, niti kakor tožnik ne more stati pred sodiščem sam, ampak mora ga varuh sam zastopati ali po kom drugem zastopati dati. Ta predpis obč. drž. zakonika je vpošteval tudi c. pr. red, ker določa v § 6., da je vpoštevati nedostajanje pravnega zastopstva v vsakem položaju pravde uradoma, in ker § 477 t. 5 pravi, da zagreši ničnost, ako se te določbe ne drži. Ako varuh dolžnost zastopanja zanemari, onda nedoletnik nima zakonitega zastopništva za potrebno pravdno dejanje, in mora sodišče skrbeti za varstvo njegovih pravic posebno tedaj, kadar gre za pravice o statusu ali premoženju nedoletnika, glede katerih varuh po zakonu brez sodnega dovoljenja ne more razpolagati (§ 233. o. d. z.). Izostanje varuha od razprave torej glede učinka ni istovetno z izostanjem nedoletnika, in je v takih slučajih po § 6. c. pr. r. potrebno odrediti, da se nedostatek zakonitega zastopstva odpravi.«

Naj tu takoj načnem vprašanje: Kako je, ako varuh ndl. toženca napravi priziv zoper kontumačno sodbo, ker se mu na pr. visokost alimentacije ni določila po volji, a ne uveljavi ničnosti po § 477. t. 5 c. pr. r., recimo, ker je na to pozabil? Vrhovno sodišče je račilo z odločbo z dne 1. aprila 1913 o. št. Rv VI 153/13, izreči: »... Zastopnik nedoletnega toženca je sodbo napadel le v meritornem pogledu. Vloživši pismeni spis je vstopil v pravdno postopanje, ne da bi karal nedostatek zastopstva pri razpravi. Po § 477. zadnji odstavek c. pr. r. ni več upravičen, izpodbijati pravdno postopanje

prve inštanice, niti ne uveljavljati ničnostnega razloga § 477. t. 5 c. pr. r. . . . » — Torej: V prejšnji sodbi zavzema vrhovno sodišče strogo interpretirano stališče § 6. c. pr. r., tu pa naenkrat ni treba več paziti »v vsakem položaju pravde na blagor tožencev«, čeprav se je v konkretnem slučaju resnično nekaj zgol pozabilo. Utegne se pa pripetiti drugodi, da opusti varuh ugovor ničnosti naravnost določno, in vendar bi bil tu po nazoru vrhovnega sodišča nedoletni toženec — prekludiran.

Poskus vrhovnega sodišča, rešiti potom »legis latae« vprašanje tako, da se nedoletnega toženca ne more in ne sme kontumacirati, kritiki ne more odoleti. Pa niti »de lege ferenda« ne bi hotel priporočati takega razlikovanja med samopravnimi in nedoletnimi toženci, niti v očetstkih, niti v nobenih drugih pravnih. Zasebnopravne zahteve se morajo izvojevati po formalnih predpisih c. pr. reda. Ne gre, da bi se pomešal del zasebnopravnih predpisov s formalnimi predpisi c. pr. reda, in narobe. Materialnopravni niso formalni predpisi in procesualnopravni niso materialni. Če kje, velja pri tožbenem pravu: enako pravo za vse. Saj ima varstveno sodišče dovolj prilike, pa tudi moči, da skrbi za pravilno zastopstvo nedoletnega toženca v pravdi. Če se pa varuh vendar le izpozabi in svojo dolžnost zanemari, naj postavi varstveni sodnik zastopnika-namestnika, — pravni sodnik pa ne sme imeti s tem posla.

O enem primeru naj še izpregovorim, ki je sam obsebi silno redek, torej praktično manj važen, ali pravno zelo zanimiv.

Prišla je protokolarna tožba od drugega sodišča zaradi očetstva in alimentacije zoper polnoletnega toženca. Za tožnika naj intervenira uradni zastopnik. Pred razpravo sem si poklical pupilarni akt. Iz njega sem spoznal, da sprva nezakonska mati ni vedela imena očeta svojega otroka; popisala ga je, da je hlapec pri nekem gospodarju, velik, hrust in iz ptujske okolice. K ustni razpravi ni bilo toženca — nezakonskega očeta, ali tudi potrdilo o vsprejemu dostavnice še ni prišlo k spisom. Na predlog uradnega zastopnika tožnika sem zaključil razpravo pogojno, t. j., če pride dokaz za redno dostavitev pred narokom, izda se kontumačna sodba, ako ne, se odredi nov narok za ustno razpravo. (Sicer je zelo razširjena praksa, da se v takem slučaju zaključi razprava po § 193. c. pr. r., ali, mislim, da to ne gre, ker ta paragraf govori le o dokazilih v pravnem postopanju.) Drugi dan po tem naroku pride toženec s povabilom k

meni. Mal človek, močno škileč. Takoj sem se spomnil opisa nezakonskega očeta v pupilarnem aktu, in prišel kajpada takoj do prepričanja: to ni tisti, ki ga je nezakonska mati opisala za očeta, tu se je zgodila pomota pri županstvu, ker je navedlo nepravega hlapca, ki niti ni bil od ptujske, ampak mariborske okolice doma. Možina mi je zatrjeval, da nima pojma, kdo je nezakonska mati. Dal si je brati povabilo, pa se je vštel, misleč, dan razprave je torek, dočim je bil v resnici ponedeljek. Kako pomagati? Priziv ne velja, ker novote niso dopustne. Za postavitev v prejšnji stan nima prav nobenega razloga, ker njegova zмота pač ni vzrok v zmyslu zakona. O kaki ničnostni ali obnovitveni tožbi tudi ni govora. Ni pomoči? Poslal sem ga s prihodnjim vlakom na dom nezakonske matere, da se ji pokaže. Drugi dan sem dobil po pošti od matere pismeno potrdilo, da tisti Možina ni pravi. Med tem je došlo potrdilo o dostavitvi vabila tožencu; vse popolnoma v redu. Ako bi izdal sedaj zamudno sodbo, vstvaril bi nevzdržen položaj. Počakal sem z izdajo sodbe, pač: »praeter legem«, in ne: »contra legem«, ker zakon vendar noče tako krivičnega izida ponesrečne pravde, kakor se je tu ponujal. Zaprošil sem varstveno sodišče nezakonskega otroka, naj takoj zasliši mater, da se izjavi, ali je toženec pravi, in ako ni, zaprosil za varstvenooblastveno dovolilo, da se tožba zoper »toženca« umakne. Vse se je tako zgodilo. Razpravo sem vnovič otvoril in naš »toženec« je rad in opustivši vsako zahtevo do povračila troškov, »dovolil« (§ 237 c. pr. r.), da se je tožba zoper njega po uradnem zastopniku umaknila.

Vprašam: Kaj bi bilo, ako bi se zglašil toženec šele po izdaji sodbe, ki ga formalno vstvarja za očeta, da-si materialno nikdar tožen ni bil. Poreče morda kdo, da bi se dalo toženca odvezati očetstva s poravnavo med njim in tožnikom, ki ga odveže očetstva in alimentacije z nadvarstvenim odobrenjem. To bi bila pot, ali po mojem mnenju baš tako »praeter legem«, kakor gori opisani. Tu gre za status-sodbo, ki velja proti vsakomur. To stoji! Ako bi se tu v judikaturi dovolilo razveljavljenje sodbe glede statusa, vstvarilo bi se prejudic za vse status-pravde. Ako bi bilo več konkurentov, kdo bi branil, da bi se potem, ko se je eden izmed njih bogato oženil — z drugo, zedinili varuh in na priznanje očetstva obsojeni toženec, češ, zgodila se je pomota, drugi, bogatejši, je oče... Tak »modus procedendi« je pač že smatral dopustnim pl. Zeillei

(Kommentar, I. knjiga, str. 384), dandanašnji pa ga ni, ki bi hotel in mogel tak nauk zastopati. Saj ga tudi pl. Zeiller ni utemeljil... Niti Ungerjev uk, o pravni relevantnosti ugovora »plurium concubentium« (Allg. österr. G. Z. 1856, št. 135 do 197) ni mogel prodreti. Dobro, da so taki primeri, kakor gori opisani, redki; ali primer kaže jasno, da resnično življenje vstvari včasih položaj, ki mu niti najmodernejši zakon ni kos!—

K sklepu le še opazko o pravnih, započetih od nezakonskega otroka po zastopstvu zoper drugega roditelja, zoper mater. Imel sem slučaj take tožbe zoper mater radi alimentacije. Mati je pustila otroka pri sorodnikih na deželi, pa odšla med delavke v tovarni graške okolice. Nezakonski oče je bil »ibi, ubi«. Varuh je tožil nezakonsko mater za alimentacijo, vloživši tožbo na zapisnik pri pupilarnem sodišču. Kompetenco kakor pravdni sodnik sem odklonil. Razločka med alimentacijsko dolžnostjo zakonske in nezakonske matere napram svojemu otroku obči državljanski zakonik ne pozna (§§ 143., 167. obč. drž. zak.), saj je tudi rodbinsko in dedno razmerje med obema enako. Po § 178. obč. drž. zak. velja, kar priznata i teorija i praksa splošno, da je o dolžnosti preskrbe ascendentov napram svojim otrokom postopati izvensporno. Razmerje staršev do otroka je prenežno in zahteva posebne obzirnosti v javnem interesu, ki je ne sme motiti dovolitev procesa glede medsebojnih pravnih odnosov. Prepirne točke naj se rešijo po intenciji zakona kar najhitreje in kar najmanj hrupno. To, kar velja za zakonske ascendente, mora biti veljavno tudi za nezakonsko mater. Ta uvaževanja vodijo do sklepa, da naj posluje v takih pravnih izvenspornih sodnik. Druga pa bi bila seveda, ako bi se tožbeni zahtevki glasili na ugotovitev — rojstva od nezakonske matere (n. pr. »proces Kwilecki«.) Tu bi šlo za ugotovitev statusa in za to bi bila le pravdna pot na mestu, ker tisto razmerje med starši in otroci, ki je potrebno posebne obzirnosti in negovanja, niti ni dano, niti se ne sme presumurati.

